

Ea 1.4 Kommunikaatio

Risto Hotulainen & co.

Käyttätymistieteellinen tiedekunta / Erityispedagogiikka

Minäkäsitys osana kommunikaatiota

- I Minäkäsityksen määrittelyä
- II Minäkäsityksen normatiiviset kehitysvaiheet ja vaikutus kommunikaatioon

2

I Minäkäsityksen määrittelyä

...ei ole yhtä yleistä määritelmää eikä selvää sääntöä miten käsitteitä käytetään

- Helposti sekoitetaan jopa minäkäsitys ja itsetunto
- Ongelmana teksteissä pääasiassa käsitteiden kirjo
- a) Minäkäsitykseen
→ minä, minäarvio, minäkuva, identiteetti, minätietoisuus
- b) Itsetuntoon
itse, itsearvo, itsehyväksyntä, itsekunnioitus, itsetuntemus, itsearviointi

3

Minäkäsitys, pohja kommunikaatiolle

- Miten tulkitsemme kokemuksemme → vaikuttaa minäkäsitykseen, joka taas ohjaa toimintaa

- Keskiössä ympäristön kannustimet, tuki, ja palaute
 - Ihmisellä on tarve yrittää selvittää mikä ja millainen hän on.
 - Taustalla tarve myös testata itseä ("Olen hyvä poika").
- miten hyvin yksilö onnistuu tässä tehtävässä ja kuinka tyytyväinen hän on omaan määritelmäänsä määrittää yksilön yleisen tyytyväisyyden itseensä (itsetunto).

4

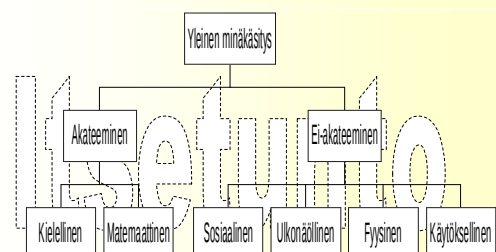

Minäkäsityksen käsitteellistämisestä

William James (1890)

- Hahmotti teoreettiset päälinjat nykyiselle minäkäsitys-käsitteelle
 - Subjektiiivinen, I-self ja objektiivinen Me-Self minäkäsitys
- Perusta myös minäkäsityksen hierarkkisuudelle ja spesifisyydelle (sosiaalinen, henkinen, materiaallinen minä)
 - Esim. Sosiaalisten minäkäsitysten moninaisuus
 - Huomasi myös toisilleen ristiriitaisten tavoitteellisten minäkäsitysten olemassaolon
 - Tärkeällä alueella epäonnistuminen vaikuttaa yleiseen itsearvostukseen (itsetunto)

5

6

Charles Cooley (1902)

- Minä on sosiaalinen rakenne:
 - 1) Lapsi imitoi käytöstä, mielipiteitä ja arvoja,
 - 2) Lapsi muuttaa käytöstä suuntaa, jolla saa hyväksyntää ja
 - 3) vähitellen kehittyvä lapsi omaksuu itsestään mielipiteet jollaisena tärkeät ihmiset hänet näkevät
- "Peiliin katsova minä": Ihminen muodostaa kuvan itsestä (minäidea) katsomalla sosiaaliseen peiliin
 - 1) Kuvitelma miltä näyttää toisen silmissä
 - 2) Kuvitelma toisen ihmisen arvioinnista tästä kuvasta
 - 3) Tunteellinen reaktio näitä kuvitelmia kohtaan
- Minäkuvan arvioiva osa: Ihminen tuntee *kunnniaa* tai *häpeää* suorituksistaan sisäistettyään ympäristön arvot, näin minäkuva ohjaa toimintaa

7

Kielen kehittymisen ja minäkäsityksen yhteys

- Kielen avulla ympäristö ohjaa lasta, jäsentää tapahtumia ja välittää odotuksia ja sääntöjä.
- Käytössä olevat sanat antavat raamin, jonka avulla minä voidaan määritellä. *Olen ihana vs. pöytä*
- Kielen omaksuminen on voimakkaasti yhteydessä minäkäsityksen kehitykseen. *Ennen: Kielelliset ja kuvitteelliset minäkäsitykset liittyvät toisiinsa*
- Subjektiiivisesta → objektiiviseen minäkuvaan
- Kielellisen muistin kehittyminen
 - semanttinen muisti: *Ennen: Ennen punetti, kontekstuaalista ja kontekstuaalista. Olen ihana. Olen pöytä.*
 - episodinen muisti: *Ennen tapahtunut, paikkaan ja aikaan liittyvä. Ennen: Ennen punetti, kontekstuaalista*

8

- kun tiettyjä (em.) tapahtumia tapahtuu riittävän usein, niistä rakentuu skeemoja (scripteja - kertomuksia), jotka eivät enää täytä episodisen muistin tunnusmerkkejä (paikka – aika)
- Välttämätöntä minäkäsityksen kehitykselle on itsen liittyvien kertomusten muodostuminen.
- Autobiographinen muisti → .
 - Noin 3-4v. lapset alkavat puhua menneistä tapahtumista itsen liittyen ja vähitellen voittavat "infantile amnesian"
- Kielen avulla pystytään luomaan yhä tarkempia kertomuksia itsestä ja niin vähitellen yhä yhtenäisempi kuva itsestä rakentuu. Toisaalta kertomusten tuottaminen ei voi onnistua ilman tarpeeksi toimivaa minäkäsitystä.

9

Myös minään liittyvät tunteet opitaan kommunikaation seurauksena

- Kielen avulla, lapset kehittyvät käyttämään kuvailevia käsitteitä itsestä *Olen ihana, Olen pöytä*
- tunteellisia reaktioita itseään kohtaan
- Kirjallisuudessa eniten käytetään termejä a) kunnnia (hyvä mieli), b) häpeä ja c) syllisyys, arvioidessa oman toiminnan seurauksia
- Subjektiiivinen minä tulee vähitellen tietoiseksi objektiivisesta minästä (miten suoriuduin, miltä näytän)...eli subjektiivinen minä on "ylpeä" objektiivisesta minästä tai vaihtoehtoisesti...
- Em. tunteita pystytään kuvailemaan vasta esikouluikässä
- Eli kommunikaation avulla omaksutaan myös millaisia tunteita tunnetaan

10

Minätunteiden jaottelua

- Kunnniaa/mielihyvää** tunnetaan silloin, kun teko on ollut itselle hyödyllinen, tyydyttävä (saavutuksesta johtuen) tai on ollut toisten arvostuksessa, onnistuminen yhdistetään tyydytykseen tai tyydytykseen
- Häpeää** tunnetaan silloin, kun huomataan ettei oma teko ollut hyvä (→ epäpäteviä) tai on huomattu, että toiset kohtaan omaa tai sosiaalisia tunteita (→ syllisyyttä)
- Syllisyyttä** tunnetaan silloin, kun on toimittu epäpätevästi, jolloin oma teko on ollut toisten arvostuksessa
- Syllisyyttä** tunnetaan silloin, kun on toimittu epäpätevästi, jolloin oma teko on ollut toisten arvostuksessa
- Syllisyyttä** tunnetaan silloin, kun on toimittu epäpätevästi, jolloin oma teko on ollut toisten arvostuksessa

11

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

- Objektiivinen minä → n. 1½v. lapsi osaa nimetä itsensä peilistä *Olen ihana, Olen pöytä*
- 1½ v. Lapsi iloitsee 1x tornin tai palapelin rakentamisesta, ilman vanhempien palautetta
- 2v. Etsii vanhempien reaktioita hyvistä suorituksista ja välttää negatiivisia vastauksia; epävarmojen tilanteiden ja epäonnistumisen palautemallin ensi vaiheita
- 3v. Enää ei tarvita muiden läsnäoloa tunteiden varmistamiseksi

12

II Minäkäsityksen normatiivinen kehitys (Harter)

- Minäkäsityksen kehitys on yhteydessä kognitiiviseen kehitykseen.
- Voidaan erottaa erillisiä kehityskausia jolloin minäkäsitys kehittyi → **normatiivisia** muutoksia

Kognitiivinen rakenne

- Kuitenkin, selviä eroja voi olla tiettyjen yksilöiden, osaamisalojen ja sosiaalisten yhteyksien osalta.

Sosiaalinen rakenne

- Ympäristö eli miten vanhemmat/huoltajat, ystävät, ohjaajat, opettajat jne. vaikuttavat minäkäsityksen yleisyyteen ja sen normatiiviseen tarkkuuteen
- "....vaikka ideaalisesti voidaan ajatella, että lapsi löytää vähitellen itse itsensä (määrittää itsensä) on hän toisaalta saamansa hoidon ja tuen armoilla"

13

Varhaislapsuudessa (3-4v.)

- Kuvaukset ovat hyvin konkreettisia ja sisältävät kuvauksia havaittavista a) ominaisuuksista: "Osaan sukeltaa", "...numerot", b) kyvyistä: "Olen vahva", "...nopea", c) tunteista: "Olen iloinen/surullinen", d) mielihaluista: "Pidän jätelöistä", "...kissoista", e) asennoista: "Olen pikussa sohvan takana. Yritä"
- Kuvaukset irrallisia, eivät yhdistä erillään, koska tässä iässä lapset yhdistää piirteitä toisiinsa
- Ominaisuudet ovat pysymättömiä ja lapsilla ei ole mahdollisuutta vertailla ominaisuuksiaan
- Lapset eivät kykene erotella omaa ideaalista (osaan A,B,C...ja K)
- Ei mahdollisuutta vertailla onnistumista ja epäonnistumista toisessa lajissa.
- Määritelmät yleensä hyvin positiivisia
- HUOM: Poikkeavuus tässä suhteessa merkki jostain vakavasta

14

Esikouluikä (5-7 v.) "keskilapsuus"

- Lapset pystyvät muodostamaan luetteloita, missä he ovat hyviä
- Myös kuvittelu kehittyä ja auttaa lasta ottamaan leikeissä aikuisten ja itsensä roolit.
- Dualismi vallitsee edelleen (hyvä – paha, kiva – ilkeä jne.)
- Vallalla edelleen positiivinen minäkäsitys

- nopea taitojen kehittyminen tarjoaa syyn positiivisiin arvioihin
- Jotkut lapset pystyvät tuen avulla huomioimaan oman suorituksen parantamisen
- Vallalla voimakas usko, että yritys tuo onnistumisen (toisaalta tutkimus on osoittanut, että kaikki lapset eivät kuulu tähän kategoriaan, esim. Dweck, 1995)

15

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

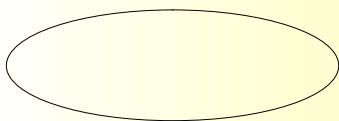
- Lapset käsittävät aikuisten arvioinnin standardit ja yrittävät käyttää tätä tietoa ohjaamaan käytöstä
- He eivät pysty arvioimaan käytöstään (ei omista yksilöllisistä minää)
- Väliaikaista vertailua (ei arviointia suhteessa muihin),
 - Jotkut lapset jo tässä iässä murehtivat mahdollisia virheitä joita heidän käyttäytymisprosessiinsa liittyy. Esim. "Olen vähän hitaampi kuin muut, otuin hakemiseen, esim."
- Jotkut oppilaat saattavat välttää niiden strategioiden käyttöä joita heidän taitojen ja suoritusten suhteen on arvioitu heidän heikoksi
- Ympäristön arviointikäytännöt (kotona / tarhassa) vaikuttavat muodostuviin käyttäytymismalleihin

16

Mitä voidaan tehdä

- Lapset eivät osaa analysoida tekemiään virheitä niin, että heidän itsensä täytyisi muuttua → ympäristön muutos auttaa
- Epärealistisuus
- Ongelmana "negatiiviset lapset" (täysin paha/tyhmä/surullinen/ huono)
 - Korjaavana keinona voi koettaa minäpiirrosta:

17

Keskilapsuus (8-11v.)

- Minä pystytään kuvailemaan (ei vain konkreettisesti)
- Yhä kasvavassa määrin suhteessa muihin
- Yleistyksiä ja yläkäsitteitä, joilla minää kuvataan
 - (vrt. taito vai yleistys)
- Minäkuvaukset liittyvät myös tarkemmin spesifiisiin tilanteisiin
- Tässä vaiheessa pystytään myös muodostamaan määritelmiä suhteessa itsearvostukseen ja selittää miksi (olen tyytyväinen itseäni, koska...)
- Voidaan yhdistää sekä positiivisia että negatiivisia arvioita (älykäs - tyhmä, kiva - ilkeä, hyvä - paha)
- Minä siirtyy lähemmäs toisten arvioimaan kuvaa itsestä

18

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

- Lapset oppivat vertailemaan ympäristön kannustuksesta suoritustaan a) eri aloilla ja lajeissa ja myös b) suhteessa toisiin
- Eri osaamisalojen vertailujen puuttuessa realistisen (normatiivisen) minäkuvan kehitys voi viivästyä
- Tai palautteen ollessa aina negatiivista ei opita yhdistämään eikä arvioimaan omia ominaisuuksia
- Sukupuolisuus voimistuu
- Sisäistetään ulkoisia ohjeita (Deci & Ryan)
- Minä yhä voimakkaammin määritellään suhteessa toisiin
 - (heikot - erityisryhmät vaarassa)
- Yrittämisen kaksiteräinen miekka

19

Ohjaavia toimenpiteitä

- Negatiiviset itsearvioinnit ja itsearvostus
 - Ensin tulee selvittää onko arvioinnit lähelläkään totuutta (+/-)
 - Jos on selviä puutteita *taidoissa* on pyrittävä luomaan "portfoliomainen" taitojen parantamiseen liittyvä ohjelma
 - Jos arviot epärealistisia, on konkretian kautta pyrittävä antamaan kokonaiskuva tilanteesta ja tuettava positiivisemman minäkuvan omaksumista
 - Epäkypsät arviot itsestä (täysin tyhmä / paha), esim. dysleksia / käytöshäiriö (korjaus positiivisen kautta)
 - "Köyhä minäkuva"
 - tukiessa oppimista tulee varmistaa, että peruskertomus on kunnossa ja lapsella on tarpeeksi käsitteitä määritellä itsensä

20

Nuoruus, minä ja kommunikaatio (12-15)

- Formaaliset operaatiot, tulisi pystyä rakentamaan hyvä teoria...ja testaamaan se.
- Nuoruus on aika, jolloin on oltava hyvä poikkeutunut, coolaja, hyviä tunteita, tunteita, tunteita ja yms.
- Minä poikkeuksesta on vahvasti määritelty sosiaalisten suhteiden ja oman hyväksynnän kautta
- Nuoruus on aika, jolloin on oltava hyvä poikkeutunut, coolaja, hyviä tunteita, tunteita, tunteita ja yms.
- Minä jatkaa rakenteellista kehittymistään/eriytymistään
- Yleistykset (abstraktit minään) kasvavat: avoin vs. ujo
 - yhä tarkempia yleistyksiä (mitä toisaalta ne pysyvät erillään), jolloin on oltava hyvä poikkeutunut, coolaja, hyviä tunteita, tunteita, tunteita ja yms.
 - abstraktion määrä lisääntyy (mitä toisaalta ne pysyvät erillään), jolloin on oltava hyvä poikkeutunut, coolaja, hyviä tunteita, tunteita, tunteita ja yms.

21

- Nuoret eivät ole huolissaan, että heidän roolinsa vaihtuvat (hiljainen, riehakas, tarkkaavainen...jne...)
- He harvoin pohdiskelevat vielä (miksi olen niin erilainen...?)
 - Olen ilkeä toisille ja mukava toisille...eikä siinä nähdä mitään ongelmaa...
- Sosiaalinen vertailu jatkuu, ja sisäistetään muiden nuorten arvomaailma, "koulutuloksilla ja menestyksellä ei sovi levennellä, ei ole coolia",
- Ongelmia saattavat aiheuttaa vanhempien (tärkeiden ihmisten) arvot ja mielipiteet (anoreksia, depressio jne...)
- Tärkeää on, että nuoret saavat omasta osaamisestaan ja tekemistään palautetta (vahvuudet, heikkoudet, jne...)

22

Ympäristön vaikutus

- Tutkimuksissa havaittu, että toveripiiriin (koulu) hyväksyntä ja vanhempien hyväksyntä ovat edelleen keskeisiä itsearvostusta määrittäviä tekijöitä myös tässä ikävaiheessa
- Ulkopuolisen tuki auttaa parhaiten niitä nuoria, joilla on joku vahvuusalue
- Ongelmallisia ne nuoret, jotka arvioivat "kaikki" kompetenssinsa alhaiseksi
 - täytyy ottaa selville → selvät taitojen kehitysohjelma ja toivon perspektiivin luominen

23

Arvioiva osa minäkäsitystä yhteydessä motivaatioon

- Oppilaiden käsitykset omasta pätevyystään (eli odotukset) vaikuttavat lasten käytökseen jatkossa (vrt. koulukokemukset ja ja niiden tulokset)
- Sekä ulkoinen että sisäinen palautejärjestelmä muodostavat pohjan motivaatiolle
- Positiivinen oppijaminäkäsitys on positiivisesti yhteydessä yrittämiseen, kurssien valintaan, akateemisiin tavoitteisiin, akateemisiin tuloksiin, lukion päättämiseen, yliopistoon hakemiseen, ammatteihin...
- Yhteydessä myös positiivisiin suorituksiin, psykologiseen terveyteen, koulumielioloihin ja sosiaalisten suhteiden solmimiseen
 - OPS: Tavoitteena positiivinen minäkäsitys

24